

היחלצות מן המצר - אסטרטגיה חלופית לסיום המלחמה ברצועת עזה

קובי מיכאל, אודי דקל, עופר גוטרמן, יוחנן צורף, מאיר קראוס, ענת קורץ, אופיר
וינטר, תמי קנר | 21 באוגוסט, 2025 | גיליון 2030

ככל שנמשכת המלחמה ברצועת עזה נשחקת הלגיטימציה הבינלאומית של ישראל ומעמדה הבינלאומי נפגע, וזאת לצד שחיקה של צה"ל והתרחבות השסע בחברה הישראלית. היחלצות מן המצר מחייבת שינוי פרדיגמטי, שיפרוץ את מגבלות החשיבה המתמקדת בשתי חלופות בלבד (כפי שהגדירן ראש הממשלה בנימין נתניהו): כיבוש מלא של הרצועה או כניעה לחמאס, שיוותר על כנו, עבור שחרור החטופים. אלא קיימת אפשרות נוספת, המשלבת בין הממד הצבאי למדיני ועל בסיס מינוף קונצנזוס אזורי ובינלאומי קיים בנוגע לסיום שלטון חמאס ברצועה, פירוקו מנשק, אי שיתופו בכל ממשל עתידי ופירוז הרצועה. בחלופה המוצעת שזורה גם האפשרות הסבירה - והחובה הערכית - של מדינת ישראל להביא לשחרור כל החטופים.

לאור החלטת הקבינט המדיני-ביטחוני מה-7 באוגוסט נערך צה"ל לכיבוש העיר עזה ושאר השטחים ברצועה שנותרו בשליטת חמאס. ההערכה הרווחת היא שצה"ל יידרש למספר שבועות של הכנת הכוחות למבצע, שיימשך מספר חודשים עד השלמת ההשתלטות על כל רצועת עזה. במקביל, צה"ל נערך לפינוי האוכלוסייה האזרחית מצפון הרצועה. למרות החלטת הנהגת חמאס לחזור לשולחן המשא ומתן, כפי שהתבטאו דובריו, כדי למנוע את ביצוע התוכנית הישראלית לכיבוש עזה, מוערך כי הפערים בעמדות היסוד של ישראל וחמאס לא ניתנים לגישור. לכן, סביר להניח אי הגעה להסדר סופי, שכפי שהכריז ראש הממשלה בנימין נתניהו מהותו אמורה להיות התפרקות חמאס מנשק, שחרור כל החטופים הישראליים שבידי הארגון, ופירוז מלא של רצועת עזה, שתישאר באחריות ביטחונית גוברת של ישראל.

וכך, לאחר כשנתיים של לחימה, ישראל נקלעה למבוי אסטרטגי סתום. למרות הישגים מרשימים וחשובים בהיבט הפגיעה בחמאס ושליטת יכולתו לפעול כצבא טרור מאורגן, לא הצליחה ישראל לממש את מטרות המלחמה: מיטוט שלטון חמאס כליל והשמדה מוחלטת של יכולותיו הצבאיות, יצירת תנאים לשחרור כל החטופים שבידי הארגון - חיים וחללים - ושינוי מן היסוד של המציאות הביטחונית ברצועת עזה. יתר על כן, ככל שנוקף הזמן, נשחקת הלגיטימציה הבינלאומית של ישראל ומעמדה הבינלאומי נפגע. זאת לצד שחיקה של צה"ל, הנוספת להתרחבות השסע החברתי-פוליטי בישראל ומתיחות גוברת בין אלה הקוראים לשחרור כל החטופים "כאן, עכשיו ובכל מחיר" לבין המתנגדים לגישה זו.

התוצאה היא היעדר איחוד כוחות בזירה החברתית-פוליטית הישראלית, כזה שיאפשר בחירת חלופה אסטרטגית בת יישום, שתהיה מקובלת על המיינסטרים הציוני הרחב.

במציאות מורכבת זו, היחלצות מן המצר מחייבת שינוי פרדיגמטי שיפרוץ את מגבלות החשיבה הבאה לידי ביטוי בהתייחסות לשתי חלופות אפשריות בלבד: כיבוש מלא של הרצועה או הסכם לשחרור החטופים, שייתפס ככניעה לחמאס. ואולם, **קיימת חלופה עקרונית נוספת, שאותה יש לבחון ולפתח בהישען על שילוב משוכלל בין הממד הצבאי לממד המדיני ועל קונצנזוס אזורי ובינלאומי רחב ומוצק, שכבר קיים: שחרור כל החטופים, הדרת חמאס מכל הסדר ל"יום שאחרי" ברצועת עזה, פירוק הארגון ממשק ופירוז הרצועה, וכן על בסיס העיקרון שהשליטה האזרחית ברצועת עזה תהיה פלסטינית ואילו האחריות הביטחונית הגוברת תהיה בידי ישראל.**

עיקרי החלופה המוצעת

א. ישראל תהיה נכונה לסיים את המלחמה ולהיערך צבאית מחדש לאורך הגבול, תוך המשך שליטה בפרימטר הביטחוני ובציר פילדלפי, תמורת שחרור כל החטופים בפעימה אחת, חמאס לא יהיה יותר ישות שלטונית או מעורבת בשלטון ברצועת עזה, קביעת מנגנון אפקטיבי לפירוק חמאס ממשקו ופירוז הרצועה לאורך זמן.

ב. לישראל תהיה אחריות גוברת לביטחון - לסיכול איומים ולמניעת בניית תשתיות צבאיות ותשתיות טרור ברצועת עזה. לשם כך יידרש שימור חופש הפעולה המבצעי.

ג. הקמת שלטון אזרחי פלסטיני מבוסס על מנהל טכנוקרטים - אנשי מקצוע - שאינם משויכים לחמאס ובזיקה לרשות הפלסטינית. הרשות תהיה שותפה למצרים, שתוביל את קביעת הרכבו של המנהל הטכנוקרטי בכפוף לאישור ביטחוני של ישראל. המנהל יפעל בחסות ובסיוע כוח משימה בין-ערבי ברוח התוכנית המצרית להפסקת המלחמה ולייצוב רצועת עזה, שאושרה ואומצה על ידי הליגה הערבית (מארס 2025).

ד. ישראל תסכים לפעילותו של המנהל הטכנוקרטי לפרק זמן שלא יפחת משנה ובמהלכו יתאפשר לרשות הפלסטינית להתארגן לשליטה ברצועת עזה, בכפוף לשינויים מהותיים ומוכחים בתפקודה במסגרת תהליכי רפורמה שתעבור.

ה. יוקם כוח שיטור פלסטיני ללא פעילי חמאס, שיאומן במצרים ובירדן בפיקוח המתאם הביטחוני האמריקאי. הכוח יופעל לאכיפת חוק וסדר ציבורי ברצועה ולאבטחת חלוקת הסיוע ההומניטרי בתמיכת כוח משימה בין-ערבי, שיגובה על ידי הקהילה הבינלאומית ויאפשר שליטה אפקטיבית בשטח ובאוכלוסייה.

ו. יופעל מנגנון בינלאומי/בין-ערבי בהובלה מצרית לפירוק חמאס ממשקו, לפירוק שאר הפלגים החמושים ולפירוז הרצועה - ברוח היוזמה המצרית ועקרונותיה, וכפי שמצוין בהצהרת הסיכום של הוועידה שדנה ביוזמה הצרפתית-סעודית (יולי 2025). המשמעות תהיה שחמאס יתפרק ממשקו מול מצרים ובהמשך מול הרשות הפלסטינית, לפי חזון יו"ר הרשות אבו-מאזן: "רשות אחת, נשק אחד וחוק אחד".

ז. שיקום הרצועה יתחיל רק לאחר שחרור החטופים הישראליים מידי חמאס – חיים וחללים.
ח. התקדמות שיקום הרצועה תותנה בהרחקת חמאס מהשלטון ותחילת עבודת המנגנון לפירוק ממשק.

בנוסף, ישראל תיאזן לשחרר טרוריסטים פלסטינים שהורשעו בדין וכלואים בישראל על בסיס מפתח שיוסכם. האסירים ימסרו לידי הרשות הפלסטינית ו/או מצרים, לא לידי חמאס.

ההיגיון המנחה חלופה זו כפול – ביסוס סיכוי סביר למימוש מטרות המלחמה ללא כיבוש עזה והרחבת המהלך הצבאי; היותה רלוונטית גם אם יוסכם על מתווה חלקי לשחרור חטופים, בהיותה מצב הסיום הנדרש לסיום המלחמה. בה בעת, היא נועדה לאפשר היצמדות לקווים האדומים של ישראל - פירוק חמאס, הדרתו מכל מתווה של "היום שאחרי" ברצועת עזה, שחרור כל החטופים, אחריות ביטחונית גוברת של ישראל). ואם היוזמה תוכשל על ידי חמאס, ישראל תוכל לגייס לגיטימציה מבית ומחוץ לחזרה למהלך צבאי לפירוק חמאס, ובכלל זאת אפשרות לקדם את חלופת הכיבוש המלא של רצועת עזה.

מוערך כי אין היתכנות לשליטה אזרחית אפקטיבית פלסטינית ברצועה בלי מעורבות הרשות הפלסטינית וגיבוי מצידה. מעורבותה הכרחית לגיוס שותפות ערביות פעילה בייצוב הרצועה ופירוזו ולהעניק גיבוי בינלאומי ליישום החלופה. ואולם, מעורבותה אין פירושה חזרתה המיידית לרצועת עזה או נתיב ישיר לכינון מדינה פלסטינית. יהיה על הרשות להוביל רפורמות ניכרות ונדרשות, במקביל לכינון ממשל טכנוקרטים ברצועת עזה לתקופת המעבר, ורק לאחר ייצוב רצועת עזה ויישום הרפורמות ברשות ניתן יהיה לתאם את אופן חזרתה לשליטה אפקטיבית ברצועת עזה.

במקרה של הכשלת המתווה המוצע או השהיית המשא ומתן על פרטיו על ידי חמאס, ישראל תוכל לפעול לפירוק הארגון ולמימוש מטרות המלחמה המוצהרות בדרך שתמצא לנכון, תוך סיכוי גבוה יותר לגיוס לגיטימציה אזרחית ובינלאומית ולגיטימציה מבית לכך. זאת, אם ישראל תשכנע שניסתה למצות כל מהלך אפשרי אחר לסיום המלחמה ולשחרור החטופים.

למרות שעדיף היה שחלופה המוצעת, על היבטיה האופרטיביים והמדיניים, תירקם מאחורי הקלעים, סד הזמנים אינו מאפשר זאת. לכן, מומלץ לישראל לתאם הדוקות את פרטיה ומהלכי יישומה עם ארצות הברית, מצרים וערב הסעודית וכן עם הרשות הפלסטינית. מאחר שמוסכם שחמאס יפורק ממשקו ולא יהיה חלק מ"היום שאחרי" ברצועת עזה, המשא ומתן יתנהל מול מצרים והרשות הפלסטינית, שיהיה עליהן לכפות את ההסכם על חמאס. כך יחוזק מעמדן של מצרים ושל הרשות הפלסטינית, בעוד מעמד חמאס יאויין. גורמים נוספים, שאין לצפות שיסייעו לעבד את פרטי החלופה המוצעת ולהוביל את יישומה, ולכן אין לערב אותם בהליך גיבושם הם קטר, טורקיה והאוי"ם, שתפקודם כ-spoilers מוכח.

ההצעה תוצג לחמאס בבחינת take it or leave it, ויקבע לוח זמנים קצר וקשוח לקבלת וליישום המתווה, כדי לשלול מהארגון יכולת לשבשו או לסכלו בהשהיות. אם חמאס יסרב למתווה או יכשילו על ידי התחמקויות, ישראל תגיב ותפעל, בהסכמה השותפות, בדרך שתבחר.

יתרונותיה של החלופה המוצעת

- סיכוי סביר להימנעות מהרחבת המלחמה והימשכותה, שברי שיסכנו את חיי החטופים וחיי חיילים, הן שנויות במחלוקת בציבוריות הישראלית, כרוכות בעלויות כלכליות מאמירות ואף

עלולות להוביל להסתבכות ישראל בביצוע פשעי מלחמה ולהידרדרות מדינית ומשפטית בינלאומית נוספת.

- סיום המלחמה - לשם שחרור החטופים והפניית משאבים לתהליך השיקום של ישראל.
- הרחקת שלטון חמאס מרצועת עזה ובניית התנאים לפירוקו ממשק.
- עיצוב מציאות ביטחונית חדשה ברצועת עזה ובדרום ישראל.
- תמריץ לרפורמות ברשות הפלסטינית.
- האחריות לרצועת עזה תהיה בעיקר על גורמים אזוריים שוחרי יציבות, ובהמשך גם על הרשות הפלסטינית. חובת ההוכחה לייצוב רצועת עזה תהיה מוטלת על גורמים אלה. כל זאת - בשאיפה להפוך את רצועת עזה לרכיב בארכיטקטורה אזורית חדשה, שתאפשר ביטחון, יציבות ושגשוג לשותפות האזוריות.
- שיפור תנאים לקידום תהליך הנורמליזציה בין ישראל למדינות ערביות סוניות והרחבת 'הסכמי אברהם'.
- חיזוק מעמדה של מצרים כעוגן אסטרטגי במרחב.
- החלשת השפעתן של קטר וטורקיה על הזירה הפלסטינית.
- חיזוק מעמדה האזורי והבינלאומי של ישראל ואפשרות לגיוס לגיטימציה למהלכים צבאיים מחדשים ברצועת עזה, אם תידחה החלופה המוצעת או ייכשל מימושה.
- שיכון המתח בין הדרגים המדיני והצבאי בישראל, ושיפור היכולת לשכנע את הציבור כי נעשה מאמץ כן לשחרור החטופים.

סיכום

בעת הנוכחית ובמגבלות חשיבה בינארית, ישראל ניצבת בפני שתי חלופות גרועות: כיבוש הרצועה, על הנטל הכבד שיהיה כרוך בכך וחשש כבד לחיי החטופים שבשבי חמאס, או השלמה עם חמאס כגורם דומיננטי ברצועה וקבלת רוב תנאיו בתמורה לשחרור החטופים, שדינה להתפרש ככניעה. זאת, לצד שחיקה חמורה בלגיטימציה הבינלאומית ובמעמדה הבינלאומי של ישראל ובצל שסעים חברתיים ופוליטיים מעמיקים. אל מול המצב הבינארי לכאורה, מוצע נתיב חלופי הנשען על שילוב משוכלל יותר של הממדים הצבאי והמדיני - מסגרת ששותפות לה יהיו ישראל ומדינות ערב המתונות וכן הרשות הפלסטינית, אשר תנטרל, על בסיס לגיטימציה אזורית ובינלאומית שכבר קיימת, את חמאס מהשפעה על עתיד רצועת עזה.

בחלופה הזו גלומה אפשרות לא מבוטלת לקדם מצב סיום אופטימלי למלחמה ברצועת עזה בהתייחס לאינטרסים הישראליים - פירוק חמאס; שחרור החטופים; אחריות ביטחונית לישראל למניעת התפתחות איומים; ויצירת תנאים לחידוש תהליך הנורמליזציה כנדבך יסוד בארכיטקטורה אזורית חדשה, שישראל תהיה חלק מרכזי בה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט